

TÜRK TARİHİNİN VE KÜLTÜRÜNÜN KAYNAĞI OLARAK
KAYA ÜZERİ RESİMLER (PETROGLİFLER) VE YAZILARROCK PETROGLYPHS AND SCRIPTS AS SOURCE OF TURKIC
HISTORY AND CULTURE

Necati DEMİR*

Özet:

Bu çalışmada, yaklaşık yirmi yıldır üzerinde çalışılmı z kaya üstü yaz ve figürler (petroglifler) ile yazılar üzerinde durulmu tur. Bilim adamlar , çağların başlangıcını yazının bulunmasından başlatmışlardır. Hâlbuki kaya üstüne nak edilen resim ve figürlerin M. Ö. 14 binlerde başladığını biliyoruz. Kaya üstü resimler, Türk yazı gibi okunup anlam verilebilmekte; yaklaşık on beş bin yıllık insanlık tarihi anlamlandırılabilir.

Türk karakterli kaya üstü resim ve figürler Asya ile Avrupa kıtasının büyük bir bölümünde ve Afrika kıtasının kuzeyinde, düzenli olarak karşımıza çıkmaktadır. Yer isimleri, mimari ve diğer kültür unsurları, kaya üstü resim ve figürleri ile paralellik göstermektedir. Bütün kültür unsurları bir arada düşünüldüğünde Türklerin yaklaşık 15 bin yıldır dünya üzerinde olduğu ve muhtemelen bir medeniyet ortaya koyduğunu anlamaktadır. Özetle bu çalışmada, Türk karakterli kaya üstü resim ve figürlerin tarihi derinliği ve yayılma alanları üzerinde durulmu tur.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Petroglif, Yazı.

Abstract:

The paper deals with rock scripts, figures (petroglyphs) and writings which we have been considering for last twenty years. The scientists refer the beginning of age to the discovery of scripts. However it is proved claim that the pictures and figures started to be carved on rocks back in 14th millennium BC. Pictures carved on rocks are able to be interpreted into certain explanations as scripts and human history of 15 thousand years is available to our perception.

Rock pictures and figures with turkic features are regularly encountered in most parts of Asia and Europe and north part of Africa. They possess similarities with toponyms, architectural and other cultural components. While considering all the cultural components it becomes obvious that the turks have been existing on earth for 15 thousand years with magnificent culture. The paper touches upon issues regarding the ancience of rock petroglyphs and figures with turkic features and their located areas.

Key words: The Turks, Petroglyph, Script.

* Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi E-İtim Fakültesi-Sivas E-posta: demir_necati@hotmail.com

Giriş :

Kaynaklardan öğrendiğimize göre kâğıt; M.S. 610'da uzak doğuda kullanılmı, 8. yüzyılda batıya doğru yolculuğuna başlamıştır. Abbasiler, kâğıt yapmayı Türklerden öğrenmiş, bu tecrübelerini 11. yüzyılda İspanya'ya götürmüştür. Avrupa'nın kâğıtla tanışması, Araplar vasıtasıyla 11. yüzyılda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kâğıt ile yazılan kaynakların tarihi, 1200 yılından daha ileriye gitmez.

Eski medeniyetlerden kalma, pîmi veya güneşte kurutulmuş kilden yapılmış, üzerinde çivi yazısıyla metin yazılmış belgeler olan tabletler, M.Ö. 3000'e kadar gitmektedir. Sümerlere ait bu buluş olan tabletler, yazının ve tarihin temeli sayılmaktadır. Tabletler; tarih, hukuk, tıp, edebiyat, ekonomi ve dinî konular içermektedir. Ayrıca matematik, astronomi, sihir gibi konular da yer almaktadır. Tabletler; kaya üzerine çizilen resim ve figürler ile yazılan yazıların bir sonraki aşaması olup tabletlere yazılan veya çizilenlerden daha düzenlidir.

Türkler kimdir, tarih sahnesine ilk kez ne zaman çıkmışlardır, ilk yurtları neresidir, nasıl bir hayat tarzları vardı, tarih boyunca nerelerde yaşadılar, nerelerde yaşadılar ve hangi boylara ayrıldılar, ayrılan boylar bugün hangi milletlerdir, hangi dinler ve inanış sistemi içerisinde bulundular, kimlerle akraba oldukları? Bir başka soruda Türkler, neleri keşfedip dünya medeniyetine hediye etmişlerdir?

6

Bu soruların cevabını verebilmek; kâğıdın, tarihin kayıtlarını, belgenin bulunmadığı dönemlerde araştırmak ve insanların bilgisine sunmak son derece zor olmuştur. Bunun bir sonucu olarak Türk tarihi ve kültürünün varlığı, klasik anlamda tarihî belgelerin ve bilgilerin uzandığı yıllardan belatılmaktadır. Hatta bu bir gelenek durumuna getirilmiştir. Dolayısıyla Türkler, genel olarak, birkaç bin yıllık tarihe ve kültüre sahip bir millet olarak kabul edilmiştir.

Pek çok tarih bilimcisi; insanların yaşadıkları olaylar, yazının bulunması ile kayda alınmış olduğunu düşünerek tarihî çağları yazının bulunması ile belatmak hatasından dü mü veya kasıtlı olarak böyle bir yola gitmiştir. Hâlbuki insanolu, yaşadıkları olaylar, petroglifler vasıtasıyla kayalar üzerine nakletmiştir. Tarih bilimcilerin bu gerçeği neden görmezden geldiği veya göremediği gerçekten merak konusudur.

Petrogliflerden sonraki aşama, ideogram (doğrudan doğruya fikri ifade eden işaret, varlıkların sembolize edildiği ya da bir düşüncenin anlatıldığı çizim)'dir. Daha gelişmiş ve düzenlenmiş biçimi ise piktogram (resim yazı)'dir. Piktogram'dan sonraki aşama damgadönemidir. Damgadan dile doğru giden yol, hece yar hece ve harf eklinde gelişmiştir. Orhun Yazıtları, bu aşamaların en son noktasıdır.

Türklerin, Çinliler gibi klasik anlamda tarihî bir arşivi olmamıştır. Bu yüzden tarihî hafızası zayıf olarak değerlendirilmiştir. Hâlbuki Türkler, ulaştıkları her coğrafyaya tarihini, düşüncelerini, yaşantı tarzlarını, inançlarını kayalar üzerine kazımıştır. Kaya üzerine çizilen resim, figür ve yazılar incelendiğinde sosyal ve fen bilimlerinin pek çok alanında binlerce yıl geriye gidilebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Atatürk Dönemi'nde başlayan ve son yıllarda Türk ve yabancı bilim adamları tarafından yapılan çalışmalarla Türk tarihi ve kültürü üzerindeki küller ve sis perdesi kaldırılmaktadır. Kaya üzerine çizilen resim, figür ve yazılarıyla ilgili araştırmalar yapılmakta, gerçekler bir bir ortaya çıkmaktadır.

1. Türklerin Tarih Sahnesine Çıkış ve Coğrafyası :

Türk adı ve Türklerin tarih sahnesine çıkışı ile Türklerin coğrafyası konusunu aydınlatmak için tarih boyunca çok sayıda bilim adamı kafa yormuş, düşüncelerini tonlarca mürekkep harcayarak anlatmaya çalışmıştır¹. Bu konuda yeni bir düşünceyi ortaya koymaktan çok uzak oldu umuzu ve bilinenleri tekrar etmekten öteye gidemeyeceğimizi özellikle belirtmek isteriz. Türk adı, kutsal kitaplardaki bilgilerin yorumlanması ve Türkçenin yapısal çerçevesinde açıklanmaya çalışılmaktadır. Türklerin tarih sahnesine çıkışı ve coğrafyası konusunda da galiba kutsal kitaplar bütün kaynakların ilerisinde dir.

Kuran- Kerim'de Hazret-i Nuh ile ilgili olarak pek çok ayet, hatta Nuh suresi bulunmaktadır: Hazret-i Nuh'un insanlara doğru yolu göstermek için peygamber olarak gönderildiği, 950 yıl ya da (Ankebut, 14), ancak ona kimsenin inanmadığı, Tanrı'nın inanmayanları cezalandırmak için dünyayı su ile kapladığı (Hud, 44), Hazret-i Nuh'un gemi yaparak inanlarla birlikte kurtulduğunu (Hud, 37) ve dünyanın gemiden kurtulanlarla kurulduğunu (Hud, 48) anlatılmaktadır. Ancak Kuran'da Hazret-i Nuh'un oğulları hakkında bir bilgi yoktur. İncil'de ve Tevrat'ta da Hazret-i Nuh'un serüvenleri anlatılmakta, oğulları; Sam, Ham ve Yafes/Yafet'in isimleri sayılır (Matta 24, Luka 17,27; Petrus 2,20; 2,5) ve epleriyle birlikte kurtuldukları anlatılır (Tekvin 6-9).

Ebülgazi Bahadır Han, *ecere-i Terakime* adlı eserinde Nuh Peygamber'in büyük sel felaketinden üç oğulu ile üç gelininin kurtulduğunu, Ham'ın Hindistan'a, Sam'ın İran'a, Yafes'i (baz kaynaklarda Yafet) ise kuzey kutbu tarafına gönderdiğini söyler. Yafes'in dil ve Yafes suyu arasında yurt yaptığını, sekiz oğlunun dünyaya geldiğini rivayet eder. Ayrıca Yafes'in öleceği zaman oğulu Türkü yerine bırakıldığını anlatır. Ebülgazi Bahadır Han'a göre Yafes, çadırı icat edip Issık Gölde oturmuştur².

Kâğırlı Mahmud, *Divanü Lügati-t-Türke*: "Türkler aslında yirmi boydur, Bunların hepsi ...Tanrı kutsal kılıcı - Yalavaç Nuh oğulu Yafes, Yafes oğulu •Türk Zedeğ ulan" şeklinde tanıtır³. Kâğırlı eserin bir başka yerinde; "Benim bir ordum vardı, adını Türk verdim, doğuda yerle tirdim" hadisine dayanarak Türk adının bizzat Tanrı tarafından verildiğini, onları yer yüzünün en yüksek yerine, havasın

¹ Geni bilgi için bk. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, İstanbul 2000, s. 43-56.

² Ebülgazi Bahadır Han, *ecere-i Terakime* (hazırlayan: Muharrem Ergin), İstanbul (tarihsiz), s. 24.

³ *Divanü Lügati-t-Türk Tecümesi* (hazırlayan: Besim Atalay) C. I, Ankara 1985, s. 28.

temiz ülkelerine Tanrı tarafından yerleştirildiğini ve onlara 'kendi ordum' dediğini iddia eder⁴.

Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevrî-i İli Selçuk* adlı eserinde Türklerin tarih sahnesine çıkması ve dünya üzerine yayılması ekilde anlatılmaktadır: " *dem'e - alav tu İli hi aleyhiye- avv 'y çift virüp ve be e min-hüm ric len ke ren ve nis en m cebince ikisinü neslini yir yüzine yayd ve N aleyhi's-sel m-o lanlar dan Y fet ürriyy t na Türkist n i İmini yir ve yurt virdi ki anda ço alup andan ç up alan İli mlere da p di holup az ve cih d lalar*"⁵.

Kutsal kitaplarda açık olmamakla birlikte daha sonra yazılan eserler, Türklerin kuzeyde bir yere göçüp yerleşen Nuh'un oğlu Yafes / Yafet'den geldiğini yazmaktadır. Bütün bunlardan öyle anlaşılmaktadır ki Türklerin ana vatanı Tanrı Dağları veya Altay Dağları'dır veya buralara yakın bir coğrafyadır⁶. Belki de daha kuzey bölgelerdir.

Bütün bu bilgilere rağmen, Yafes'in oğlu Türk'ün ya da adları yer ve yerler bilinmemekle birlikte Türk tarihinin başlangıcı konusunda tam bir tarih verebilmek de mümkün değildir. Tahmini tarih verebilmek ise Türk karakterli kaya üzeri resim ve yazıların çeşitli bilim kolları tarafından çok yönlü incelenmesi ile mümkün olabilecektir.

Türkler, Tanrı Dağları veya Altay Dağları ya da yakın coğrafyalardan çok eski tarihlerden beri dalga dalga dünyanın hemen her bölgesine yayılmıştır. Ancak hangi coğrafyada yaşarlarsa yaşasınlar onları birbirinden kopmamıştır. Dil, inanç, tarih ve kültür birliği Türklerin en önemli başlıklarıdır.

M. Ö. 2500 yıllarında Mezopotamya'da yürürlükte olan dünyanın ilk yazı dili Sümerce'nin kaynağı konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Pek çok bilim adamı bu dilin Ural-Altay dillerinin bir parçası olduğunu kabul etmektedir. Osman Nedim Tuna ses denkliliklerinden hareket ederek 165 Türkçe kelimenin Sümerceye geçtiğini ispat etmiştir⁷. Sümerce ile Türkçenin bir akrabalığı yoksa bile bu durum, Türkçenin M.Ö. 2500'lerde konulduğunu rahatlıkla ortaya koymaktadır.

Türkiye'de Türklerin varlığı ile ilgili ilk bilgiler M.Ö. III bin yıllarına kadar inmektedir. Hattuşa'ta bulunan M.Ö. 2200'lere ait bir belgede Türkiye'de

⁴ Atalay, age, s. 350-35.

⁵ Yazıcıoğlu Ali, *Tevrî-i İli Selçuk*, Topkapı Müzesi, Revan, nu: 1391, v. 1/b.

⁶ Son yıllarda sık sık duyduğumuz Türklerin, Anadolu'dan doğuya göçtüğü, daha sonra yeniden döndüğü görüşü pek sağlıklı görünmemektedir. Zira tarihî kaynakların ve delillerin bulunmadığı durumlarda imdadımıza milletlerin konutları diller yetmektedir. Çince yapı itibarıyla tek heceli bir dildir. Türkçe de başlangıçta tek heceli bir dildir. Bu durumda Çince ile Türkçenin tarihin derinliklerinde bir süre birlikte geliştirdiği, sonra Türkçenin sondan eklemeli bir yapıya kavuştuğunu anlaşılmaktadır. Bu durumda Türklerin ana vatanının Çin'in kuzeyinde aramanın daha doğru olacağı düşüncesindeyim.

⁷ Osman Nedim Tuna, *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşadığı Sorunlar*, Ankara 1990; Gürer Gülsevin, "Sümerce ile Türk Dilinin İlişkisi", *Türkler Ansiklopedisi*C. 1, Ankara 2002, s. 457-459.

Türklerin bulunduğu⁸, Krallar I u Nail' in Anadolu'ya girmek isteyen Akkadlar'la savaş kaydedilmiştir⁹.

M.Ö. 2200'lerde Akkad imparatoru Naram-Sin Anadolu'ya bir sefer düzenlemiştir. Bu sefer ve savaşlar, artamhari Metinleri adıyla bilinen yazılı raporda anlatılmaktadır¹⁰. Metinde Akkad imparatoru'nun Anadolu'daki Hatti Kral Pampa'nın önderliğindeki 17 şehir devletinin¹¹ oluşturduğu birliğe karşı savaş mas anlatılmaktadır. Metnin 15. satırında Türki kral I u-Nail'in de bu birlik içerisinde yer aldığı kaydedilmiştir¹².

Kimmerler, Ural-Altay kökenli bozkır göçebelerinin batı koluna mensupturlar. Eski Çağ'daki Türk Kültür Tarihi'nin ilk temsilcilerindedir. Arkeolojik bulgulardan elde edilen bilgiler, onların ilk Türk devletlerinden biri olduğu ortaya koymaktadır¹³. M.Ö. II bin yıl başlarından itibaren M.Ö. 8. yüzyıla kadar merkezi Kırım olmak üzere Karadeniz'in kuzeyinde yaşamaktadırlar¹⁴. Frig Devleti'ni yakan Kimmerler, batıda Lidya Devleti'nin sınırına yaklaşırlar. Daha sonra İç Anadolu'da bir bozkır devleti kurarlar. Oradan Karadeniz sahillerine ulaşırlar¹⁵. Amasya Gümüşhacıköy'ün eski ismi olan Kemer, büyük bir ihtimallerle Kimmerlerin mirasidir. Sinop ve çevresinin onların tarafından ele geçirilmesi antik kaynaklarda anlatılmaktadır¹⁶. Kimmerler, Karadeniz Bölgesi'nde doğuda Trabzon, batıda Karadeniz Erebili'ne kadar yayılmışlardır¹⁷.

Kimmerlerin Karadeniz Bölgesi'ndeki varlığını kesin olarak ortaya koyan en önemli delillerden birisi, arkeolojik araştırmalarda Ünye'de bulunan bir gümüş kap M.Ö. VI. yüzyılın sonunu işaret etmekte ve Kimmer sanatının son eserlerinden biri olarak nitelendirilmektedir¹⁸.

⁸ H. G. Güterbock, *Zeitschrift für Assyriologie* S. 44, Berlin 1938, s. 67-68.

⁹ Ekrem Memi, "M.Ö. 3. Bin Yılında Anadolu'da Türkler", *Türk Dünyası Araştırmaları* S. 53, Nisan 1988, s. 35-40.

¹⁰ Ekrem Memi, "Orta Doğu'da Türklerin Varlığı Tartışmaları", *Türkler Ansiklopedisi* Ankara 2002, C. 1, s. 441.

¹¹ Bu metinden M.Ö. III. binli yıllarda Anadolu'da kuvvetli bir devletin olmadığı, Anadolu'nun küçük krallıklar tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır.

¹² Hattusa arşivinde ele geçirilen artamhari Metinlerinin kopyası (KBo III, 13 nolu metin) şöyledir: ([ilk 7 satır kopuk] 8. Bana karşı bütün memleketler isyan ettiler, 9. Gana kral Anmanailu, Pakki kral Bumanailu, 10. Ulluwi kral Lupanailu sonra ... kral ... nmipailu, 11. Hatti Kral Pampa, Kani kral Zipani ... kral Nur-Dagan, 12. Amurru kral Huwaruva, Parai kral Ti enki, 13. Armanu kral Mudakina, Sedir Dağlar kral gippu, 14. Larak kral Ur-Larak, Nikku kral Ur-Banda, 15. Türki kral I u-Nail, Kuaura kral Ti kinki, 16. Toplam on yedi kral ki onlar savaş a girdiler ve ben onları vurdum, 17. Hurrilere karşı bütün orduyu seferber ettim ve sonra (Tanrı lara) arap takdim ettim, 18. O zaman savaşlar yapıldı, binlerce düman askeri hiç mukavenet etmedi (Memi, *agm*, s. 442'den naklen). Bu metin, Hititçe ve Hitit çivi yazısıyla yazılmıştır. Bu metin H. G. Güterbock tarafından 1938'de yayımlanmıştır (Güterbock, *age*, s. 67-68).

¹³ M. Taner Tarhan, "Kimmerler ve skitler", *Türkler Ansiklopedisi* C. 1, Ankara 2002, s. 597.

¹⁴ Adülhaluk Çaylıhami Durmuş, "skitler", *Türkler Ansiklopedisi* C. 1, Ankara 2002, s. 578.

¹⁵ L. N. Gumilëv, *agy*.

¹⁶

Necati Demir
Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) Ve Yazılar

Sakalar, tarih içerisinde zaman zaman Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir²⁹. Ksenophon'a göre³⁰ M.Ö. 400'de Trabzon'a yakın bir yerde de yaşamaktadırlar³¹. Kimmer ve Sakalarla ilgili önemli ve ayrıntılı bilgiler, Atinalı Ksenophon'un (M.Ö. 430-355) Anabasis (M.Ö. 400-401) adlı eserinde yer almaktadır³².

Sakalar, Günümüz Türkiye'sinin doğu bölgesinde de önemli bir yer teşkil etmektedir³³. Sakaların bir boyu olan Phasian/Pasinler ve onların alt kolları olan Orbetler, Pasanlar, Gagavanlar, Kurmançlar, Sahatlar, Çavdarlar orları Türkiye'nin doğusunda yerleşmişlerdir. Sakaların boyları Karduklar, Botiler, Paktuk ve Kürtler Türkiye'nin muhtelif yerlerinde iskân etmişlerdir. Yine Türkiye'deki Garzan, Arzan, Guran, Müküs, Albak Akari (Hakkari), Zap, Uani, Botan, Kürt, Kardak, Kürdek.. yer isimleri ve bu isimlerin bozulmuş biçimleri onların boy, soy ve aile isimlerinin miraslarıdır.

Sakaların ilgi çekici bir mirası da Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara ve Ankara isminin kaynağıdır. Yakutistan'da da Angaraisimli bir şehir bulunmaktadır olup tıpkı Ankara gibi tiftik geçisiyle meşhurdur³⁴.

Sakalar, M.S. II. yüzyılın sonlarına doğru zayıflayıp yıkılırlar³⁵, Hunlar ve diğer kavimlerin arasında kaybolurlar. Çok az bir kısım Moğol dönemine kadar varlığını sürdürdü. Moğol istilası sırasında kuzeye çekildiler. Günümüzde Moğolistan'ın kuzeyinde yarım sayı bir devletleri olan Saha Türkleri, Sakaların / skitlerin torunlarıdır³⁶.

²⁹ İhami Durmuş, skitler (Sakalar) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara 1993, s. 36. Fahrettin Kızıoğlu, Kıpçaklar, TTK yay., Ankara 1992, s. 32.

³⁰ Ksenophon, Anabasis (Çeviri: Hayrullah Örs), Maarif Matbaası, İstanbul 1944, s. 184-232.

³¹ Anabasis'te "Skythenler" biçiminde geçmektedirler (Ksenophon, age, s. 188-190).

³² Türkiye'nin İlk Çağ'daki durumu konusunda araştırmalar yapan hemen her araştırmacı bu eseri esas almış, verdikleri bilgileri ona dayandırmışlardır. Pers imparatoru Keyhüsrev, kendi lehine savaşması için Yunanlı bir orduyu paralı asker olarak ülkesine çağırır. Keyhüsrev'in ölümüyle sonuçlanan Runaksa Savaşı'ndan sonra bu ordu, M.Ö. Eylül 401-Mart 399'da memleketlerine dönerken Fırat vadisinden Karadeniz'e ulaşır. Trabzon'a ulaştıktan sonra sahile paralel olarak Sinop'a kadar yürürler. "Onbinlerin Dönüşü" adıyla tarihe geçen bu yolculuğu Ksenophon Anabasis adlı eserinde ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Yunanlı askerlerin maceralarını anlatan eser, Karadeniz Bölgesi'nin etnik yapısıyla ilgili çok önemli bilgiler vermektedir. Onbinler önce Taokhlaf'ın memleketine gelir. Sonra madencilikleriyle tarihe mal olmuş Khalybleri karlılarında bulurlar. Bayburt Ovası'nda ise skit / Sakalararastırlar. Trabzon tarafına doğru ilerlerken Makronlar ile karşılaşır³². Batıya doğru ilerlediklerinde Kolkhlar, Driller, Massynoikler, tekrar Khalybler ve Tibarenlerin memleketlerinden geçerek Sinop'a ulaşırlar (Ksenophon, Anabasis (Çeviri: Hayrullah Örs), Maarif Matbaası, İstanbul 1944).

³³ Kimmerler ve Sakaların M.Ö. 2000'li yıllardan itibaren Anadolu'ya, dolayısıyla Karadeniz Bölgesi'ne gelip yerleştikleri anlaşılmaktadır. Kimmer ve Sakalarla ilgili önemli ve anlaşılabilir ar86t491ear7(1)2806Pf 4.293üü.0019 Tc (,)Tj 9782nj 97

Trabzon çevresinde Sakalarla ilgili en önemli kalıntı yer isimleridir. Rize'nin güneyinden başlayıp yılan biçiminde doğuya doğru uzayan dağların ismi, Silan (Yılan) Dağı'dır. Türkiye Türkçesinde kelime başında yer alan y- seslerinin Saha Türkçesinde s- ile karışılması³⁷ hem Yukut-Sakalarla bağlantıyı ortaya koymakta hem de bölgede Sakaların varlığı konusunda bize önemli bir ipucu vermektedir. Amasyalı Strobion (M.Ö. 64-MS. 21), Geographica adlı eserinde Skydises/ Skit Dağı'ndan bahsetmektedir. Maçka'nın güneydoğusunda yükselen bu dağın adı bugün Kolat Dağı'dır. Herodotus'un Karadeniz'in kuzeyindeki skitler olarak tanımladığı Skolat/Kolalar ismine Kolat Dağı olarak rastlamamız oldukça ilginçtir. Ayrıca Kolat/ Kolatlılar aile adı bu yörede hâlâ yayılmaktadır. Artvin Yusufeli Barhal köyünde bir Kolalet (Kolatyurdu anlamında) mahallesi (Alt parmak köyü Uzun Çal mahallesi) bulunmaktadır. Çaykara'nın ahinkaya köyünün eski ismi ur/or, Trabzon merkez ilçeye bağlı Çamoba köyünün eski ismi Potila (Sakaların bir boyunun ismi Poti'dir), Arsin'in Yolaç köyünün eski ismi Mukuzi (Sakaların bir kolunun ismi Müküstür), Vakıf kebir'in Tarlacık köyünün eski ismi Kürtali (Sakaların bir boyunun ismi Kürt'tür)'dir. Bu yerle isim yerlerinin ismi büyük ihtimalle Saka Türklerinin günümüze mirasıdır.

Bilinen ilk Türk devletlerinden biri de Hunlar'dır. Kaynaklara göre Hun Devleti M.Ö. 220'de kurulmuştur. Asıl gücüne M.Ö. 209'da Mete Han zamanında ulaşmıştır. Mete Han, M.Ö. 174'te öldüğünde geride sivil ve askerî devlet kilat, dış siyaset ve sanat açısından yüksek özelliklere sahip bir devlet bırakmıştır. Bu yüksek özellikler, daha sonra kurulan Türk devletlerinin temelini oluşturmuştur.

Hunlar, M.Ö. 58'de Zayıflayıp ikiye bölündü. Bu ayrılık, onlar daha da zayıfladı. Yıkılma süreçleri 216 yılına kadar sürdü.

Büyük Hun Devleti'nin dağılmasından sonra Asya'nın batısında oturanlar, batıya doğru göçerek Aral Gölü ile Hazar Denizi arasında yayılan Alanların topraklarına ele geçirdiler. Hunlar burada da durmayarak daha batı yönüne göçmeye devam ettiler. Avrupa'daki kavimler bu göçü karşılamadılar. Devrin güçlü devleti olan Roma İmparatorluğu, Hunların akınlarını durduramadılar. Bu göç sonucunda 395'te Doğu Roma İmparatorluğu ve Batı Roma İmparatorluğu olmak üzere ikiye ayrıldı. Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkıldı, yerine pek çok küçük devlet kurulmuştur.

Hunlar batı yönüne iki koldan girmişlerdir. Bir kol Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'nın içlerine kadar ilerlemişlerdir. İkinci kol ise Kafkasya'dan kuzeye dönüp Anadolu'ya girmiştir³⁸. Her iki taraftan Hun akınları arasında kalan Roma İmparatorluğu, vergi vermeye mecbur kalmıştır.

³⁷ y|s l, yer>sir, yit->sit- bunlardan bazılarıdır (bk. Kiriçioğlu, age, s. 38)

³⁸ Ankara'nın Güdül ilçesi, Salihlerobas kaya üstü resim ve motifleri ile Türk karakterli yazılar, Hunlar Dönemi'nden kalıntıdır. Çözümleri ve ayrıntılı bilgiler bu yazı dizisinde verilecektir.

Türklerin öncüleri olan ve dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış olan topluluklar elbette ki bunlardan ibaret değildir. Ana hatlar ile ele aldığımız bu konu, ayrı bir çalışmaya konusudur.

2. Türk Kültürünün Sınırları :

Basit bir tarif ile kültür; “Tarihî ve toplumsal gelişme süreci içerisinde yaratılan maddî ve manevî değerlerin tamamıdır. Bir millete, bir uygarlığa özelliklerini veren, bir başka millette olmayan veya farklı karakterde bulunan maddî ve manevî unsurların tümüdür. Bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerdir. Dil, devlet yönetimi, tarım, ordu, aile yapısı, din, müzik, hukuk, edebiyat, sanat, ... birer kültür unsurlarıdır. Bunların Türklere mahsus kullanılması, uygulaması ise bu saydıklarımız Türk kültürü dairesine yerleştirilmektedir. Mesela: Türk tarımı, Türk ordusu, Türk aile yapısı Türklere mahsus kültürdür.

Milletlerin iki türlü sınırları vardır. Bunlardan ilki ve daha çok üzerinde durulan siyasî sınırlardır. Siyasî sınırlar, Türklerin üzerinde baskın devleti olan topraklardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk cumhuriyetlerinin siyasî sınırları, bugün bildiğimiz haritadır. Diğer baskın Türk devletleri; Kazakistan Cumhuriyeti, Türkmenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Türkmenistan Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti toprakları, Türk milletinin siyasî sınırları içerisinde kalmaktadır.

Türk milletinin bir de kültür sınırları bulunmaktadır. Tarih içerisinde ve günümüzde Türklerin yaşadığı her yer bu sınıra dâhildir. Doğal olarak Türk milletinin kültür sınırları, siyasî sınırlarından çok geniştir. Asya kıtasının hemen hemen tamamı, Avrupa kıtasının büyük bir bölümü ve Afrika kıtasının bir kısmı, Türk kültür sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu kadar geniş alana yayılan Türkleri bu gün birbirine bağlayan en önemli bağ, dil ve kültürdür. Yani Türkçe ve Türkçe ile üretilen eserlerdir. Dil ve kültür unsurlarından birkaç örnek:

Takvimleri ve bayramları, uzak mekânlarda olsalar bile, Türkleri birbirinden koparmamıştır. Türk milletinin ortak kültür değerlerinden birisi, Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'dir³⁹. Oniki Hayvanlı Türk Takvimi⁴⁰ Tuna Bulgarlar 600'lü

³⁹ Türklerde zaman ve oniki sayısal ilişki çekici bir durum sergilemektedir. Türkler yılları onikiye bölüp Oniki Hayvanlı Türk Takvimi yapmışlardır. Yılları da onikiye bölünmüş ve her birine ay adı verilmiştir. Eski Türkler günleri de onikiye bölüp her bir bölümünü ça diye isimlendirirler. Saatte aslında sayı on ikidir. Herhangi bir kaynak tespit edilememekle beraber, büyük ihtimalle çağlar onikiye bölünmüş ve saat kavramı da bu şekilde ortaya çıkmış olmalıdır. Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki yılın onikiye bölünmesi büyük ihtimalle Türkler tarafından Avrupa'ya götürülmüş olmalıdır. Hatta bu hesaba yalınine mart ayıken Sezar tarafından Hz. İsa'nın doğumu esas alınarak ocak ayına alınmıştır. Ayrıca Hristiyan Gürcü ve Osetler ocak ayına Baıl (<Baıyl), mart ayına da Bayram (<Bayram) demektirler. Türkler yılları da onikiye bölmüşlerdir. Yalınine günü 21 Mart olan Oniki Hayvanlı Türk Takvimi bunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

⁴⁰ Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'nin ortaya çıkması konusunda Kağıtlı Mahmud, Dîvânü'l-Lügati't-Türk'te şu bilgileri vermektedir: "Türk hükümlerinden birisi kendisinden birkaç yıl önce geçmiş olan bir savaşı örenmek istemi, o savaşı yapıldığı yere gitti; onun üzerine bu iş için Hakan'ın oğluyla müavene yapar ve kurultayda 'biz bu tarihte nasıldık sizden sonra gelecek olanlar da yalınlacaklar; öyleyse, biz şimdi göğün oniki burcu ve oniki ay sayınca her yıla bir ad koyalım; sayılarımız bu yılları geçmesiyle anlatalım; bu aramızda unutulmaz bir andaç olarak kalsın' der. Ulus, Hakanın önerisini

yıllarda⁴¹, Köktürkler 700'lü yıllarda ta a kaz m lardır⁴². Bu takvimi Selçuklular; biri Sivas Gök Medresesi'ni Kayseri Karatay Han olmak üzere iki güzel örneğini Anadolu'da ta a kaz m lardır.

Türklerde Nevruz•la ilgili inanış ve uygulamaların M.Ö. 3. yüzyıldan yani Mete Hanzaman'dan beri var olduğunu bilinmektedir. Binlerce yıldır Müslüman Türk Dünyası Hristiyan Gagavuz ve Çuvaşlar arasında Saha Türkleri'de dâhil, devam etmektedir. Amerika'daki Kazanlı kabilelerinin de mart ayını Yeni Yılın Başlangıcı olarak saymaları ve Orta Asya Türklerine benzer geleneklerle kutlamaları⁴⁵, Türk dünyasının tarih ve kültürü konusu hakkındaki bilgilerimizin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Türk milletinin ortak kültür değerlerinden birisi ölümlerine olan saygıdır. Onlar ölümlerini kurgan denilen mezarlara koymaktadırlar. Kurganlar Korgan, Türk devlet hayatında önemli kelimelerin mezarına denmektedir. Kelimenin köşlügen (koru-gan)dır. Ölümleri korumasından dolayı bu isim verilmiştir. Kurganlar ilk kez Kimmerler tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Gelenek daha sonraki Türkler tarafından sürdürülmüştür.

Hayat A ac motifi bütün Türk Dünyasının mürekkeplerindedir. Türkler ata yurdunda Hayat A ac'ın önem verdikleri hemen her şeyin üzerine işlemeye devam ederken göç edenler de gittikleri her yere taşımaktadırlar. Sivas'ta 1271'de Selçuklular zamanında yapılan Gökmedrese'nin üzerindeki Hayat A ac bütün hat metiyle dururken günümüzde, Orta Karadeniz Bölgesi'nde Çepni Türkmenleri hâlâ kilimlerinin üzerine aynı motifi naksetmektedirler. Türan kökenli oldukları

onaylar. Bunun üzerine hakan ava çıkar; yaban hayvanlarının ilsu'ya do ru sürünsünler diye emreder. Bu büyük bir maktır. Halk bu hayvanları sıkılarak suya sürer. Bu hayvanlardan avlar; bir takım hayvanlar suya atılır; on ikisi suyu geçer; her geçen hayvanın adı bir yıla ad olarak köşlügen Lügatit -Tercümesi, (Çeviren: Besim Atalay), TDK yayı Ankara 1986, s. 344-347) Z.

⁴¹ Talât Tekin, Tuna Bulgarlar ve Dilleri Ankara 1987, s. 13-26.

⁴² Muharrem Ergin Orhun Abideleri, İstanbul 1980, s. 30-31.

⁴³ Nevruz Türkiye'de daha çok İsrail, Mart Dokuz Mart Bozumu Sultan Nevruz Gün Dönümü Yeni Gün gibi Türkçe isimlerle bilinmektedir. Hemen her Türk dünyasında ve Türk topluluğunda görülmektedir. Fars kültüründen uzak yörelerde Türkçe veya Türklerin yakından tanıdıkları isimlerle bilinmektedir: Altay Türkleri Cılgayak Bayramı Azerbaycan Ergenekon, Bozkurt Bayramı Baştürkleri Ekin Bayramı, Doğu Türkistan Yeni Gün, Bahar Gagavuzları İlyaz Hakas Türkleri İsrail, Ulu Künt Karayay-Malkar Türkleri Gollu, Gutan, Saban Toy, Tegri Toy Kazakistan Türkleri Ulus Günü Kazan Türkleri ve Karapapaklar / Terekemele Ergenekon Bayramı Kumuk Türkleri Yazba; Nogay Türkleri Saban Toy Türkmenler Teze Yı; Uygur Türkleri Yeni Gün ... rana yakın coğrafyalarda ve Fars kültürünün etkisinin görüldüğü yöreler olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan'ın bazı yörelerinde Novruz Navruz, Nevruz Bayramı, Nevruz Köşlügen Nogay Türkleri Nevroz gibi Farsça ve Türkçe kelimelerin birleşimiyle ortaya çıkan ve günün anlamına gelen terimle veya terimlerle bilinmektedir.

⁴⁴ Rezaat Genç, Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz (Yayınlayan: Sadık Tural), Ankara 1995, s. 22-23.

⁴⁵ Ahmet Ali Arslan, Amerikan Kazanlı Kabileleri ve Türk Dünyasında Yeni Yılın Başlangıcı • Merasiminde Paralellikler Nevruz (Yayınlayan: Sadık Tural), Ankara 1995, s. 251-271.

⁴⁶ Necati Demir-Metin Yerli, "Ordu Yöresi Çepni Kilimleri" Erdem C. 10, S. 28, Ankara 1999, s. 101-110.

san lan Amerikan yerli kabileleri de Hayat Ağacı'nı, "Tree-of-Life" adıyla önde gelen kültür varlığı olarak korumaktadırlar⁴⁷.

Siyasî süreçler zaman zaman değişir. Genişlemeler veya daralmalar olabilir. Ancak asıl kalıcı olan kültür süreçlerdir. Kültür süreçleri çok büyük bir ölçüde

Biz, dizi hâlinde yayınlanacak bu çalışmamızda M.Ö. 14-12 bin yıllardan kalan resim ve figürler başta olmak üzere Asya ve Avrupa coğrafyasında imdiye kadar tespit edilebilen binlerce ekli, alan araştırmaları ile elde ettiğimiz ve arıvlediğimiz sözlü kültür ürünlerinin yardımıyla okumaya ve yorumlamaya çalışacağız. Bu ekilerin ve yazılı kitabelerin bazıları, özellikle, Türkiye sınırları içerisinde bulunanlar tarafından tespit edilmiştir.

Orhun Yazıtları'ndan yaklaşık 5 asr önce yazılan ve Orhun Yazıtları'ndan sonra ikinci büyük metin olan kitabeler, tarafından Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunmuştur. Yazılı metinler ve kitabeler yaklaşık 10 yıl süren bir çalışmadan sonra tarafından okunmuş ve alfabeleri yapılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin kaya üzerine çizilen resimler ve figürler (petroglifler) ve Türk karakterli yazılar için bir anahtar konumunda olduğunu belirtmekte fayda vardır. Zira Türkiye'nin hemen her ilinde kaya üzerine çizilen resimler ve figürler (petroglif) veya kitabe tespit edilmiştir.

Bunlardan sadece Türkiye'nin batı tarafında yer alan Söke yöresi, srailli bilim adamlar tarafından çalışılmıştır⁵⁰. Diğer yöreler bilimsel olarak detaylı bir biçimde ele alınmamıştır. Sadece çeyitli araştırmacılar tarafından çeyitli zamanlarda albüm niteliğinde çalışmaların yapılmıştır.

4. Türk Karakterli Kaya Üzeri Resim ve Motiflerin (Petroglif) Yayılma Alanları :

Türk (Runik)⁵¹ alfabesinin de kaynağı olan kaya üzerine çizilen Türk karakterli resimler ve figürlerin yayılma alanları, aynı zamanda Türklerin ve Türk kültürünün yayılma alanları da ortaya koymaktadır.

imdiye kadar tespit edilenlerden hareketle Türk karakterli kaya üzerine çizilen resimler ve figürlerin yayılma alanları ve sınırları şu şekilde gösterebiliriz: Merkezi; Kazakistan, Çin, Moğolistan ve Rusya Federasyonu'nun sınırları içerisinde kalan Altaylar bölgesi ve Tanrı Dağları çevresi olduğu kuvvetli bir ihtimaldir. Ancak en eski örneklerinin Sibiryada bulunması, dikkat çekicidir. Daha doğuda Moğolistan sınırları içerisinde binlerce örneği bulunduğu, bütün bilim âleminin malumudur. Daha doğuya, Büyük Okyanus kenarlarına, Mançuryaya kadar uzamaktadır⁵².

Kazakistan⁵³, Kırgızistan⁵⁴, Türkmenistan, Özbekistan⁵⁵, Tacikistan⁵⁶ sınırları içerisinde sayısız örneklerinin bulunduğu, çeyitli yayımlarla duyurulmuştur.

⁵⁰ Geni bilgi için bk. http://www.stonewatch.de/media/download/01_30/03%20Latmos.pdf

⁵¹ Türk karakterli yazı, ilk olarak 1800'lü yıllarda skandinav ülkelerinde tespit edilir, "sırrı, esrar, giz, gizemli" anlamına gelen Runik kelimesi ile adlandırılır. Orhun Abideleri bulunduğu anda, yazı karakterinin skandinav ülkelerinde daha önce tespit edilenlerle benzer olması nedeniyle dolayı Türk karakterli yazı, Runik adıyla yaygınlaşmış ve terimlenmiştir. Hatta Orhun Yazıtları, skandinav yazı sistemi ile okunmaya çalışılmıştır.

⁵² Smail Doğan, "Runik Yazının Gelişimi Coğrafyası ve Yayılma Sahası", Türk Dili Araştırmaları Yıllık Belleten 2000s. 161.

⁵³ Z. Samashev, "Petroglyphs of Kazakhstan", Petroglyphs of Central Asia, Bishkek 2001, s. 151-220.

⁵⁴ K. Tashbayeva, "Petroglyphs of Kyrgyzstan", Petroglyphs of Central Asia, Bishkek 2001, s. 9-79.

Nahcivan ve Azerbaycan' n da pek çok bölgesinde kaya üzerine çizilen Türk karakterli resim ve figürler tespit edilmiştir. Hatta Hazar Denizi'nin kenarında yer alan Kubistan, Türk karakterli kaya üzeri resim ve figürlerin önemli istasyonlarından birisidir ve çok zengindir⁵⁷.

Çin, Hindistan, Pakistan ve İran arasında bulunmaya muhtaçtır. Arabistan'da bulunan örnekleri, Türk yazısında içermesi bakımından gerçekten ilgi çekicidir⁵⁸.

Türkiye, buluntuların en zengin olduğu bölgelerden birisidir. İmdiye kadar yaklaşık 50 ayrı yerde, çeşitli sayılarda, kaya üzeri Türk karakterli resim ve figür ile yazılı kitabelere rastlanmıştır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, belirleyebildiğimiz kadarıyla, bunlardan yalnızca Söke bölgesinde olanlar hakkında, tasvirî olmak kaydıyla, akademik araştırma yapılmıştır.

Ermenistan⁵⁹, Gürcistan⁶⁰, Rusya⁶¹, skandinav ülkeleri⁶², İsveç, Danimarka⁶³, Moldova, Romanya, Macaristan (Transilvanya), Bulgaristan, Kosova⁶⁴, Almanya, Avusturya, İtalya⁶⁵, Fransa⁶⁶ hatta İspanya'da⁶⁷ Türk karakterli kaya üzeri resim ve figürlerin (petroglifler) bulunduğu ülkeler arasında yer almaktadır.

Özetlenecek olursa Türk karakterli kaya üzeri resim ve yazıların Asya ve Avrupa kıtasının büyük bölümü ile Afrika'nın kuzeylerinde yaygın halde görülmektedir.

Türkler gittikleri hemen her yerde kimlik kartlarını coğrafyaya yer isimleri ile dekâzım lardır. Ankara ismi bu duruma güzel bir örnektir. Ankara Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentidir. Baykal Gölü'nün kuzeybatısında Angara isimli bir şehir bulunmaktadır ve tipik Ankara gibi tiftik keçisi ile ünlüdür. Aynı isim; Baykal Gölü'nün güneybatısında Angarsk Ta Kent'in güneyinde Angrañ Letonya'da Engüre İspanya'da Enguera Fransa'da Angers Afrika'nın ortalarında Angra biçiminde karışım yapılmaktadır.

⁵⁵ M. Khujanazarov, "Petroglyphs of Uzbekistan", Petroglyphs of Central Asia, Bishkek 2001, s. 80-121.

⁵⁶ V. Ranov, "Petroglyphs of Kazadzhikistan", Petroglyphs of Central Asia, Bishkek 2001, s. 122-150.

⁵⁷ M. C. Rızad, Qubistan ...Kayaüstü Resimler, Ankara 1997.

⁵⁸ <http://mc2.vicnet.net.au/home/date/web/index.html> (E.T: 02. 05. 2009).

⁵⁹ Firudin Aşoğlu, "Arta eşya'dan kalma Yazı Dağlar", Türkeli, Dekabr 2008, S. 3, s. 20-22.

⁶⁰ Smail Doğan, Kafkasya'daki Göktürk (Runik) Harfli Yazıtlar, Ankara 2000, s. 250.

⁶¹ S. Ya. Bayçarov, Avrupa'nın Eski Türk Abideleri (çeviren: Muvaffak Duran), Ankara 1996; Doğan, age.

⁶² <http://www.europreart.net/slide.htm> (E.T: 31. 05. 2009).

⁶³ Smail Doğan, "Runik Yazının Gelişimi Coğrafyası ve Yayılma Sahası", Türk Dili Araştırmaları Yıllık Belleten 2000s. 151-173.

⁶⁴ Kosova'nın Prizren iline bağlı Dağda ilçesi ve 20 köyden oluşan Gora Bölgesi'ndeki alan araştırmalarıımız sırasında varlığını bildiren yazıtlar ve taş üstü resimlere ulaşamadık. Daha önce çektiğimiz fotoğraflar bize verme nezaketi gösteren Sakarya Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ebubekir Sofuoğlu'na teşekkür ediyorum.

⁶⁵ <http://www.europreart.net/slide.htm> (E.T: 31. 05. 2009).

⁶⁶ <http://www.europreart.net/slide.htm> (E.T: 31. 05. 2009).

⁶⁷ <http://www.europreart.net/slide.htm> (E.T: 31. 05. 2009).

Türk karakterli kaya üzeri resim ve yazıların çoğalması paralel olarak dünya üzerine yayılmaya başlamış bir unsur da; aç uçların oymak suretiyle çivi kullanılmadan, taraklama usulüyle, kare veya dikdörtgen eklemlerle birbirine bağlanması esasına dayanan mimarlık türüdür. Türkiye’de serendi / serender, seren, serende, serensere, serenter, serentir, serentirel verilen bu yapı biçiminin aynısı, Tuva Cumhuriyeti’nde Arzhan⁶⁸ yakınlığında bulunan Seyhan-Altay bölgesinin en büyük anıtında ortaya çıkmıştır⁶⁹. Zemininin taştan yapıldığı duvarların yatay açlarla oluşturulduğu yapı biçimi ile Güney Sibirya Türklerinin ve Uygurların da ev yaptıkları da bilinmektedir⁷⁰. Aynı tarz mimarlık örneği M.Ö. 400’de Anadolu’da görülmektedir. Ksenophon Anabasis adlı eserindeki bilgilere göre Onbinler, Trabzon’dan batıya giderken (M.Ö. Eylül 401-Mart 399) bugünkü Giresun ile Ordu arasında Massagetler⁷¹ rastlandılar. Ksenophon’un verdiği bilgilere göre Mossynoikler açları yatay olarak üst üste yerleştirilerek yapılmış suretiyle inşa edilen evlerde oturmaktaydılar. Mossynoik, "aç kule, aç kalede oturanlar" manasına gelmekte olduğu için bu adlandırılmalarıdır.

Günümüz Türkiye’inde Sinop yakınlığından başlayıp Sarp sınırlarına kadar uzanan sahil boyunca ahşap mimarinin ilgi çekici bir örneği olarak dikkatleri çekmektedir. Sahilden Canik, Giresun ve Doğu Karadeniz Dağları’na çıkan dik çizgiler boyunca dağlık ekilde kurulmuş köylerde çok sık rastlanmaktadır. Burada güney yamaçlarında kalan bölgede ise çok az olmak üzere Oltu, enkaya, Olur ve Tokat’ın bazı köylerinde görülmektedir. Hatta Niksar’ın bir köyünün ismi Serenli’dir. Toroslar’da; Bursa, Bolu, Düzce, Kastamonu ve Zonguldak’ın bazı yörelerine, bizzat gördüğümüz bu mimarî tarz yalnızca Asya ile sınırlı değildir. Macaristan’da aynı tarzda yapılar bulunduğunu rivayete dayalı olarak bilmekle birlikte Avusturya ve İsviçre Alp’lerinde bizzat kendimiz müahede etmişizdir. Bu yapı biçimi hakkında tarafımızdan birkaç akademik çalışma bilim dünyası ile paylaşılmalıdır⁷² araştırmalarımız Avrupa ve Asya kıtasının tamamını kapsar ekilde devam etmektedir.

Dünyada hiçbir şeyin tesadüf olmadığı düşünülürse bu ortaklık ve kaya üstü resim ve figürleri ile yazı ile yer isimleri paralellikini nasıl açıklayabiliriz? Galiba bilim âleminin Türkler hakkında çözemedikleri hâlâ pek çok konu var... Bütün bu bağlantılar, paralellikler, ilişkiler doğu incelenip okunduğunda veya hiç de ilse

⁶⁸ Arzhan skitlerin bir boyunun ismidir. Bu isim Türkiye’de Murat Irmağın eski ismi, Arzani olarak karışmıştır.

⁶⁹ Leonid S. Marsadolov, "Milattan Önce IX-VII. Yüzyıllarda Sayılan Altay Göçebeleri", Türkler Ansiklopedisi, C. 1, s. 526-532.

⁷⁰ Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş, C. 3, Ankara 1991, s. 44, 143, 154.

⁷¹ Ksenophon, Anabasis s. 215-223. Strabon, onların bir bölümünün Hazar Denizi’nin doğusunda yaşadıklarını bildirmektedir (Strabon, Coğrafya, Anadolu XII, (Çeviri: Adnan Pekman), İstanbul 1987, s. 43). Bizans kaynaklarında ise onların Türk olduğu kayıtlıdır (A. Zeki Velidî Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul 1981, s. 23, 409-410).

⁷² Necati Demir, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Tarihî Alt Yapı (Tarih, Etnik Yapı, Dil, Kültür), Ankara 2005, s. 153-182; aynı yazar, "Ordu ve Yöresinde Serendiler", Türkiye Bankası Kültür ve Sanat, 36, Aralık 1977, s. 42-45; aynı yazar, "Serendi/Serender Kelimesi Üzerine Türk Dili", S. 617, Mayıs 2003, s. 443-447; "Trabzon ve Yöresinde Serenderler", Erdem C. 14, S. 41, Eylül 2004, s. 99-118.

yorumland ında dünya tarihi ile ilgili pek çok karanlık noktanın aydınlatılmasına kavuşmuş muhakkaktır.

Sonuç:

Türk tarihi ve kültürü konusunun hemen her alanında çok ciddi araştırmalar ve çalışmalar yapıldı rahatlıkla söylenebilir. Fakat çalışmaların birbirinden kopuk yapılması, çalışmaların kapsamının dar olması, çağın teknolojilerinin gereği gibi kullanılmaması ve bir merkezde toplanamaması sebebiyle, net sonuçlar ortaya konulamamaktadır. Durum böyle olunca eldeki çalışmalarla Türk ülkeleri ve bölgeler konusunda toplu veriler elde edilememektedir. Her bilim dalı kendi içerisinde geliştirmekte ve bilimler arası ilişki zayıf olduğu için dil, tarih ve kültür konuları ayrıntılı olarak incelenmemektedir.

Türk kültürü konusunda yapılacak çalışmaların tamamı bir araya toplanmalı, Türk milletinin aslı kültür unsurları belirlenmelidir. Bir sonraki adımda ise bilim dalları arasında ortak çalışmaların projeleri yapılarak Türk kültürü haritaları hazırlanmalıdır. Türk dünyasının birlik ve beraberliği ile Türklüğün dünyadaki yeri açısından bu son derece önemlidir. Hakkâri ve Kayseri'de derlenen bir masalın, bir ninninin, bir efsanenin Almatı ve Bişkek'te tespit edilmesi, Türkiye'deki ve Türk dünyasındaki Türk kültürü yapısının belirlenmesinde gerçek sonuçlar verecektir. Ayrıca pek çok bilim adamının tereddüdü düştüğü konular netleşecek, pek çok bilim adamı da abesle iştigal etmemesi için vazgeçecektir.

Türk karakterli kaya üzerine çizilen kaya üzerine çizilen Türk karakterli resimler ve figürlerin okunması, değerlendirilmesi ve yorumlanması amaçlarına kolay gelmedi. Bu konuda yaklaşık 20 yıllık bir hazırlımızın olduğunu belirtmek isteriz. Dünya üzerinde bulunan kaya üzeri resim ve figürler ile ilgili araştırmalar yaparken diğer yandan da 22 yıldır Türk sözlü kültür ürünlerini derledik ve araştırmalarını kurduk. Bir başka çalışma alanı olarak Türk destanlarını seçtik; konu ile ilgili olarak kitap, makale, ansiklopedi maddesi ve bildiri boyutunda onlarca çalışma yaptık. Bütün bunların çok karmaşık halde karışık duran kültür unsurlarının çözülmesinde faydalı olacağı açıktır.

Daha sonraki çalışmalarımızda, Türk karakterli kaya üzerine çizilen resimler ve figürlerin ile yazıların dünya üzerindeki dağılımı ve motifler, ilgili kültür unsurları ile birlikte, ele alınacaktır. Ayrıca her motifin tarihi alt yapı, yine diğer kültür unsurları ile karışık olarak incelenecektir. Motiflerin ve figürlerin petroglif, ideogram, piktogram, damga, hece, yar hece ve harfe olan yolculuğu üzerinde durulacaktır.